

---

chování bojujících začalo podléhat právní regulaci v jiném zájmu – v zájmu lidskosti (humanity). A právě prostor pro humanitu v době ozbrojeného konfliktu vymezuje mezinárodní humanitární právo, čímž současně určuje prostor, v němž je použití válečného násilí (ještě) legální. Válku jako takovou ani nezakazuje ani nelegitimizuje – je „pouze“ souhrnem pravidel, které z humanitárních důvodů omezují volnost bojujících stran, tedy pravidly pro situace, kdy se nepodařilo válce předejít.

Pravidla pro jakékoli lidské jednání samozřejmě samotné jednání neznemožňují a zakazují či omezují jen takové dopady, které autoři pravidel pokládají za nepřijatelné. To platí jak pro dopravní předpisy, tak pro humanitární právo. Humanitární právo tedy nezakazuje násilí jako takové, nečiní válku humánní, „pouze“ ji humanizuje tím, že koncentruje přípustné násilí co možná jen na střet bojovníků, co možná jen vůči vojenským objektům. Vychází z předpokladu, že i nepřítel je člověk a pokud nebyl nebo již není přímo účasten vojenských operací, pak na něj nemůže být útočeno, je třeba se k němu chovat lidsky včetně zajištění potřebného ošetření, stravy aj.

Humanitární právo je poměrně rozsáhlé – jen jeho základní kodex, Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů a jejich dodatkové protokoly, má na 700 článků. Jeho jádrem je omezení útoků jen na vojenské cíle (ozbrojené síly a vojenské objekty) a zákaz útoků na chráněné osoby (civilisté, ranění, nemocní, trosečníci, zdravotníci a váleční zajatci) a chráněné objekty (především civilní objekty a zdravotnická zařízení), povinnost poskytnout raněným a nemocným ošetření a chovat se lidsky k nim i těm, jejichž svoboda je omezena (např. váleční zajatci, internovaní civilisté), zákaz nebo omezení některých druhů zbraní a také povinnost bojujících stran zajistit zachování humanitárního práva a stíhat jeho porušení.

Do detailů bohužel jít nemůžeme, podívejme se alespoň na ochranu civilistů a civilních objektů před útokem a jeho následky.

Nástroj zlidštění války

Kdo je vlastně civilista? Je to každý, kdo není příslušníkem ozbrojených sil (armády, dobrovolnických sborů a ve vnitrostátních konfliktech i nestátních ozbrojených skupin). Útok na civilisty je vždy zakázán – s jedinou výjimkou: stávají se legitimním cílem útoku v době, kdy se přímo zapojí do nepřátelských akcí, což je boj se zbraní v ruce, obsluha vojenské techniky, označování cílů, předávání vojensky důležitých informací aj. Toho si musí být každý civilista vědom a musí si toho být vědoma i bojující strana, pokud civilisty vyzve, aby se do bojů zapojili. Propaganda či výroba munice přímým zapojením nejsou. A co jsou to civilní objekty? Je „civilnost“ objektu dána jen jeho účelem či záznamem v katastru nemovitostí? Nikoli. Civilní objekty jsou všechny, které nejsou vojenskými, což jsou ty objekty, které svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím účinně přispívají k vojenským akcím a jejichž napadení přinese v danou chvíli zjevnou vojenskou výhodu nad protivníkem – například vyřazení jeho bojovníků, zničení či ukořistění zbraní a techniky, zmocnění se opevnění či přírodních útvarů – kót, soutěsek aj.

Jsou objekty, které jsou vojenské díky své povaze vždy - ty, kde jsou soustředěni vojáci či civilisté přímo zapojení do nepřátelství, zbraně, munice a vojenská technika, palebná postavení, pozorovatelná, opevnění, barikády a pod. U dalších objektů je ale třeba vždy zvažovat, jak jsou v danou chvíli kritéria naplněna: týž most může za jedné okolnosti představovat objekt vojenský a za jiných objekt civilní – bude záležet např. na účelu, k němuž je využíván a zda v okamžiku jeho zničení vznikne útočníkům konkrétní vojenská výhoda. Třeba obytný dům je primárně objektem civilním, zřídí-li se v něm však

---

pozorovatelná nebo palebné postavení, přesune se mezi objekty vojenské, na které je útok přípustný. Předtím však bojující strana musí z něj a jeho blízkosti civilisty evakuovat.

Vojenské objekty bohužel málokdy stojí o samotě. Často jsou relativně blízko civilistů a civilních objektů. Nejsou-li civilisté evakuováni, znamená to pro ně velké nebezpečí. Útočící strana je však povinná s jejich přítomností počítat a vybrat zbraně a způsob jejich použití tak, aby nebyly bez rozdílu zasahovány objekty vojenské a civilní a aby případné civilní ztráty byly minimalizovány, pokud je nelze vyloučit zcela. Co v případě, kdy i přes tuto minimalizaci civilní ztráty nastat mohou? Pak musí být porovnány tyto „minimalizované“ ztráty s velikostí vojenské výhody, kterou protivník bezprostředně tímto útokem získá – útok je nepřípustný, pokud by civilní ztráty tuto výhodu převyšovaly. Je jistě morálně obtížné toto porovnání provést a neexistují žádné srovnávací „tabulky“, je tím však dáno jasné směřování úvah těch, kteří útok plánují.

Humanitární právo není zárukou nulových ztrát těch, kteří se neúčastní bojů. Je však nástrojem zlidštění války. Jeho dodržování je tím, co umožňuje, aby spolu lidé mohli žít i po skončení války a aby vzniklý mír byl mírem trvalým.

[otištěno v Lidových novinách 10.05.2022, mezititulky LN]

» [více o mezinárodním humanitárním právu](#)